Адказны рэдактар Андрэй Александровіч
Тэхнічны рэдактар В. Свірыдаў.
Адказны карэктар Я. Раманоўская

Здана ў набор 21/XII 1933 г.
Падпісана да друку 10/I 1934 г

Фармат паперы 61,5×94 см — 3 арк. — Тыраж 100 тыс. экз.

Упаўнаважаны Галоўлітбела № В. 505.—Заказ № 1124.

Друкарня Беларускай Акадэміі Навук.

АБ ЗМЕНАХ І СПРАШЧЭННІ БЕЛАРУСКАГА ПРАВАПІСА.

ПАСТАНОВА СОВЕТА НАРОДНЫХ КАМІСАРАЎ БССР.

Кастрычніцкая рэволюцыя адкрыла велізарныя магчымасці для паспяховага развіцця беларускай культуры, нацыянальнай па форме, соцыялістычнай па зместу. Беларуская мова з пагарджанай стала роўнаправаўнай мовай у вялікім Совецкім саюзе, мовай пераважнага карыстання паміж дзяржаўнымі, прафесіянальнымі і грамадскімі арганізацыямі БССР, пры захаванні поўнага роўнаправаўя беларускай, рускай, польскай і яўрэйскай моў.

У выніку няўхільнага ажыццяўлення ленінскай нацыянальнай палітыкі, пры брацкай штодзённай дапамозе Совецкага саюза, працоўныя масы Беларускай Соцыялістычнай Совецкай Рэспублікі пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі дасягнулі велізарнейшых поспехаў ва ўсіх галінах гаспадарчага і культурнага будаўніцтва.

Гэтыя поспехі дасягнуты ў барацьбе з вялікадзяржаўным шавінізмам, які імкнецца „абыйсці нацыянальную розніцу мовы, культуры, быта“ (Сталін), і ў барацьбе з контррэволюцыйным беларускім нацыянал-дэмакратызмам.

Беларускі нацыянал-дэмакратызм, выходзячы з сваіх буржуазных, контррэволюцыйных мэт, праводзіў падрыўную, шкодніцкую работу як на гаспадарчым, так і на культурным фронце, у тым ліку і ў галіне мовы, тэрміналогіі і правапіса. Нацыянал-дэмакратызм імкнуўся ўсімі мерамі і спосабамі адарваць беларускую літаратурную мову ад мовы шырокіх беларускіх працоўных мас, ствараў штучны бар'ер паміж беларускай і рускай мовамі і засмечваў беларускую мову рознымі сярэдневяковымі архаізмамі і буржуазнымі вульгарызмамі.

Існуючы беларускі правапіс значна засмечан указанымі нацыянал-дэмакратычнымі плынямі і таму падлягае зменам.

У мэтах рашучага выгнання з беларускага правапіса нацыянал-дэмакратычных уплываў і скажэнняў, палягчэння шырокім працоўным масам вывучэння беларускай пісьмен-

насці, аслабанення школы ад непрадукцыйнай работы пры вывучэнні беларускага правапіса, у мэтах далейшага развіцця культуры беларускай мовы і поўнага падпарадкавання беларускага правапіса задачам выхавання працоўных мас у духу пролетарскага інтэрнацыяналізма, Совет Народных Камісараў БССР пастанаўляе ўнесці ў існуючы правапіс наступныя змены:

Правапіс галосных.

1. Пісаць „я" замест „е" толькі ў першым складзе перад націскам (зямля, вядзе). Ва ўсіх іншых выпадках як перад націскам, так і пасля націска, пісаць „е" (велізарны, ваенізацыя, невысокі).

Гэтую змену не пашыраць на этымалагічнае „я", якое застаецца нязменным і ў ненаціскных складах, і на „я" ў канчатку слоў (ярына, памяць, рэволюцыям).

2. „Не" і „без", калі яны стаяць асобна, заўсёды пісаць праз „е".

3. Перад пачатковымі націскнымі галоснымі „о", „у" заўсёды пісаць „в", за выключэннем геаграфічных назваў (Орша, Ула). Перад ненаціскным (восень, вучань, вобраз, але: Орша, Ула). Перад ненаціскным „у" пісаць „в" тады, калі гэтае „у" не з'яўляецца прыставачным і не развілося з „в" (вучыцца, але: урад, улада, увага, участак, удзел).

Правапіс зычных.

4. Выкінуць мяккі знак з напісання паміж мяккімі зычнымі, напрыклад, свет, снег, след, зняць, дзверы, цвёрды. Мяккі знак захаваць перад мяккім зычным толькі ў тых словах, у якіх ён пішацца і перад цвёрдым зычным (пісьмо, на пісьме і г. д.)

5. Таксама выкінуць мяккі знак паміж падоўжанымі зычнымі, напрыклад, насенне, галлё, калоссе, жыццё, але: лье.

Губныя зычныя і „р" не падоўжваюцца (давер'е, сям'я, б'ецца).

Падоўжанае „дз" перадаваць на пісьме праз „ддз" (суддзя, разводдзе).

6. У злучэннях карэннага „д" з гукам „с" наступных суфіксаў нязменна захаваць „с" (гарадскі, грамадскі).

7. Зычныя „г", „ж", „з", „к", „ш" у геаграфічных назвах не зліваць з суфіксальным „с", прычым „г", „к", „х" у большасці выпадкаў змяняць на „ж", „ш" (волжскі, каўказскі, варонежскі, чэшскі).

У некаторых геаграфічных назвах „г", „к", „х" не змяняюцца на „ш", „ж", „ц" (выбаргскі, цурыхскі, узбекскі, маздокскі).

У беларускіх словах „ж" і „ш" перад суфіксальным „с" не пісаць (мноства, прыгоства, таварыства, харавство).

8. Для вызначэння раздзельнага вымаўлення зычнага з наступным галосным заўсёды пісаць апостраф (аб'ява, з'ява, суб'ект, кан'юнктура, Лавуаз'е). Выключэннем з гэтага правіла з'яўляецца „л", пасля якога пісаць мяккі знак (Ільіч, Васільеў, рэльеф, Мальер, лье).

Правапіс слоў іншамоўнага паходжання.

9. Інтэрнацыянальныя рэволюцыйныя словы не падпарадкоўваць агульнаму правілу аб аканні. Пісаць: рэволюцыя, совет, большэвік, комуна, соцыялізм, комунізм, Комінтэрн, пролетарый. У астатніх іншамоўных словах „о" пісаць праз „а", але захаваць „е" („э") (прафесар, маналог, тэлеграф).

10. Іншамоўнае „е" („э") пасля зычных перадаваць праз „е", за выключэннем выпадкаў пасля „д" і „т", калі іншамоўнае „е" („э") перадаваць праз „э" (методыка, геаграфія, педагог, эпапея, эстафета, фанетыка, але: дэлегат, матэрыялізм, тэатр).

У даўно запазычаных словах „е" („э") перадаваць праз „а", „я" (гандаль, характар, літаратура, адрас, сакратар).

11. Словы іншамоўнага паходжання з „l" („л"), як правіла, перадаваць на беларускім пісьме згодна традыцыйнага, пашыранага ў БССР вымаўлення, г. зн. пераважна цвёрда: метал, бензол, алмаз, вулкан, балкон, Алтай, Балтыка, Балканы, малекула, фабула, формула, аэраплан, бланк, клас, ланцэт, лафет, план, плагіят, платформа, пракламацыя, план, апладысменты, блок, глобус, дыплом, кіло, кілограм, калонія, лакамабіль, пілот, блуза, клуб, лупа.

Але ў тых выпадках, калі ў жывой мове іншамоўнае „l" („л") вымаўляецца мякка, пісаць „л" мяккае: бінокль, аўтамабіль, мараль, стыль, вадэвіль, педаль, дэталь, альфа, альт, асфальт, астралябія, пляж, ляпсус, ляпіс, алюміній, ілюмінацыя, люк, плюс, валюта, абсалютызм, люстра.

Паслядоўна мяккае „л" пісаць у злучэннях—„ляваць", „люцыя", „ляр", „лярны", „лятар", „льны": фармуляваць, ізаляваць, рэволюцыя, эвалюцыя, перпендыкуляр, капілярны, палярны, рэгулятар, акумулятар, кампілятар, актуальны, універсальны.

У іншамоўных словах пасля „с", „з" заўсёды пісаць „і": марксізм, сістэма, фізіка, універсітэт, але: музыка.

12. Іншамоўнае „th" („т"), грэцкае „θ" (фіта), перадаваць пераважна праз „ф": арыфметыка, арфаграфія, лагарыфмы, пафас, міф, Афіны, кафедра; але: тэатр, тэзіс, тэорыя, метад.

13. Іншамоўнае „f" („ф"), грэцкае „φ" (фі) ва ўсіх выпадках перадаваць праз „ф": форма, фунт, фантазія, тыф, торф, фабрыка.

14. Злучэнні „тр“, „др“ у канцы слоў іншамоўнага паходжання перадаваць без змен: метр, літр, барометр, дыяметр.

15. Словы іншамоўнага паходжання, як „пролетарый“, „барый“, „алюміній“, якія раней пісаліся з канчаткамі „ы“, „і“ або зусім без канчаткаў,—пісаць з канчаткамі „ый“, „ій“ і скланяць як беларускія назоўнікі тыпу „май“.

16. Словы як комуніст, социяліст, марксіст пісаць без канчатка „ы“ і скланяць не як прыметнік (комуністага, комуністаму), а як назоўнікі тыпу „брат“—комуніст, комуністу.

Правапіс уласных імёнаў, прозвішчаў і геаграфічных назваў.

17. Імёны іншых моў і геаграфічныя назвы пісаць з захаваннем асаблівасцей той мовы, з якой яны ўзяты, але падпарадкаваць наступным правілам беларускага правапіса:

а) аб аканні (з захаваннем „э“, „е“): Чэрнышэўскі, Шэўчэнка, Плеханаў, Жэлезноў, Ноўгарад, Екор'еўск;

б) аб напісанні галосных пасля зацвярдзелых зычных: Чэлябінск, Жытомір, Чыстаполь, Чэрэпавец;

в) аб дзеканні і цэканні, калі зычныя „д“ і „т“ з'яўляюцца мяккімі ў іншай мове (Дзержынскі, Владзівасток, Дзюрынг);

г) правілам аб пераходзе „в“ у „ў“ на канцы складоў: Молатаў, Варашылаў, Кіеў, Каўказ;

д) імёны іншых моў і геаграфічныя назвы не перакладаць як у поўным напісанні, так і ў скарочаным; пачатковае „О“, „В“, „Т“, „Сч“ перадаваць праз „О“, „В“, „Т“, „Сч“: Іосіф Вісарыёнавіч Сталін, І. В. Сталін, Орджанікідзе, Терехаў, Владзікаўказ;

е) уласныя беларускія імёны пісаць паводле жадання іх носьбітаў:

Васіль або Базыль
Осіп або Язэп
Іван або Янка
Міхаіл, Міхал або Міхась

МАРФАЛОГІЯ.

18. Назоўнікі мужчынскага роду ў родным склоне адзіночнага ліку пісаць пераважна з канчаткамі „а“, „я“: завода, цэха, трактара, інстытута, социялізма, універсітэта, правапіса, але: жалю, болю, гаю, лесу, краю, цэменту.

19. Выключыць паралельныя формы „ом“, „ох“ у назоўніках мужчынскага і ніякага роду ў давальным і месным склонах множнага ліку; пісаць: кіраўнікам, аб кіраўніках, братам, аб братах, гарадам, аб гарадах, плячам, аб плячах.

20. Уніфікаваць залежныя склоны лічэбнікаў: два і дзве, абодва, абедзве; для ўсіх трох радоў пісаць: двух, абодвух, двум, абодвум; двума, абодвума; на двух, на абодвух.

21. Выключыць паралельныя формы дзеясловаў на „яце“, „іце“ першага спражэння цяперашняга часу другой асобы множнага ліку, пісаць толькі: працуеце, чытаеце, ідзеце, вядзеце, нясеце.

22. Загадны лад дзеясловаў множнага ліку пісаць толькі: станьма, кіньма, станьце, кіньце, бярыце, нясіце.

23. Увесці ў беларускі правапіс дзеепрыметнікі незалежнага стану, асабліва калі яны азначаюць социяльны сэнс, напрыклад: пануючы клас, а не пануючая класа, ці класа, якая пануе.

Прапанаваць Народнаму Камісарыяту Асветы і Прэзідыуму Беларускай Акадэміі Навук арганізаваць сістэматычную навуковую работу па далейшым развіцці і ўпарадкаванні беларускага правапіса, усёй граматыкі і тэрміналогіі, таксама арганізаваць новае выданне беларуска-рускіх слоўнікаў, вытраўляючы з беларускай мовы ўсялякія буржуазна-нацыяналістычныя плыні і скажэнні.

Старшыня Совета Народных Камісараў БССР
М. Галадзед.

Кіраўнік Спраў Совета Народных Камісараў БССР
С. Кандыбовіч.

26 жніўня 1933 г.
г. Менск.

ДАДАТКІ ДА ПАСТАНОВЫ СНК БССР.

„Аб зменах і спрашчэнні беларускага правапіса“

Пастанова Совета Народных Камісараў БССР.

Совет Народных Камісараў БССР пастанаўляе:

Зрабіць у пастанове СНК БССР ад 26 жніўня 1933 г. „Аб зменах і спрашчэнні беларускага правапіса“ (З. З. БССР 1933 г. за № 33, паст. 230) наступныя дадаткі і папраўкі:

1. Арт. 9 запісаць у наступнай рэдакцыі:

„9. Не падпарадкоўваць агульнаму правілу аб аканні, а пісаць праз „о“ наступныя інтэрнацыянальныя рэволюцыйныя словы: рэволюцыя, совет, большэвік, комуна, соцыялізм, комунізм, Комінтэрн, комсамол, пролетарый, піонер, з усімі ад іх вытворнымі словамі і новаўтварэннямі, а таксама і слова „Профінтэрн“. У астатніх іншамоўных словах замест „о“ пісаць „а“ (маналог), але захаваць „е“ („э“) (прафесар тэлеграф).

2. Пункт „д“ арт. 17 запісаць у наступнай рэдакцыі:

д) імёны і прозвішчы іншых моў і геаграфічныя назвы не перакладаць як у поўным напісанні, так і скарочаным; пачатковае „О“, „В“, „Т“, „Сч“ ва ўсіх прозвішчах і геаграфічных назвах пісаць праз „О“, „В“, „Т“, „Сч“: Владзімір Ільіч Ленін, В. І. Ленін, Іосіф Вісарыёнавіч Сталін, І. В. Сталін, Орджанікідзе, Тэрэхаў, Тэрэк, Тэрахоўка, Владзікаўказ, Владзімірскі, Твер.

3. У арт. 23 выключыць слова „асабліва“.

Старшыня Совета Народных Камісараў БССР
М. Галадзед.

Нам. Кіраўніка Спраў Совета Народных
Камісараў БССР *А. Мацко.*

I. ФАНЕТЫКА.

А. ПРАВАПІС ГАЛОСНЫХ.

Правіла 1. Галосныя *о, ё, э* пішуцца толькі пад націскам:

го́рад	лётчык	гэ́ты
мо́ва	заўсёды	рэ́кі
мо́ладзь	сёння	жэ́рдка
во́ды	сёлы	цэ́гла
ко́ла	цёплы	цэ́ны
го́ры		

Правіла 2. Галосныя *о, э* не пад націскам заўсёды змяняюцца на *а:*

до́м —дамы́	но́гі —нага́	цэ́ны —цана́
сто́л —сталы́	ко́сы —каса́	шэ́ры —шара́к
го́рад —гарады́	во́сем —васьмі́	шэ́пты —шапта́ць
во́ды —вада́	рэ́кі —рака́	жэ́рдка—жардзі́на
го́ры —гара́	шэ́сць—шасці́	чэ́рап —чарапы́

У некаторых словах склады *ро, ло* не пад націскам пераходзяць у *ры, лы:*

гро́м —грымі́ць
кро́шка—крышы́ць
кро́ў —крыві́
дро́вы —дрыво́тня
тро́х —трыма́
гло́тка —глыта́ць

Правіла 3. Галосная *е (ё)* не пад націскам змяняецца на *я* толькі ў першым складзе перад націскам:

ле́с —лясы́	вёдры —вядро́
зе́млі—зямля́	сёстры—сястра́
дзе́нь—дзянёк	нёс —нясе́
пе́нь —пянёк	лён —лянок
сёлы —сяло́	вёз —вязе́.

Але: дзе́вяць—дзевя́ты
дзе́сяць—дзеся́ты.

Ва ўсіх іншых выпадках як перад націскам, так і пасля націска пішацца *е:*

земляны́	вы́светліць
селяні́н	вы́ехаць
вестуны́	во́сень
ваеніза́цыя	ве́расень
непісьме́нны	ве́цер
веліза́рны	во́зера
нерухо́мы	сі́ненькі
верацяно́	по́ле
безупы́нны	бу́дзе
неціка́ва	жне́ек

Увага: Аб напісанні ненаціскнога *е* ў канчатку слоў глядзі раздзел марфалогіі.

Правіла 4. *Не* і *без*, калі яны стаяць асобна, заўсёды пішуцца праз *е*:

не бы́ў	не спыні́ць
не ідзе́	не стра́шна
не бра́ў	без бра́ку
без ме́ры	не без вы́нікаў
без жа́ртаў	не без рабо́ты.

Правіла 5. Этымалагічнае *я* застаецца нязменным як у націскных, так і ў ненаціскных складах:

пяцігóдка	па́мяць
яравы́	дро́бязь
мяккава́ты	за́вязь
по́яс	ты́сяча
вы́цяжка	дзе́вяць
цяжкава́та	дзе́сяць
за́яц	се́яць
ме́сяц	дзе́янне.

✓Правапіс складаных слоў.

Правіла 6. Калі другая частка складанага слова ўжываецца асобна, або не з'яўляецца скарочаным словам, тады першая частка слова мае пабочны націск, пад якім у даным слове і вытворных ад яго аднаўляецца этымалагічная галосная; у гэтым выпадку абедзве часткі слова падлягаюць асобна правілу аб аканні і яканні:

сòцспабо́рніцтва	палітгра́мата	чòрнаво́кі
чырвòнаармее́ц	палітэкано́мія	штòдзённа

прырòдазна́ўства	свòеасаблі́вы	сòлева́рня
кòлавярчэ́нне	свòечасо́вы	по́ўдзень
мòвазна́ўства	бòездо́льны	закòнаме́рна
то́рфараспрацо́ўкі	зѐмлеўпара́дкаванне	закòнада́ўства
дòмакіраўні́цтва	сярэ̀дневяко́вы	поўгòда
чэ̀хаслава́цкі	зѐмлекарыста́нне	ро́зна̀ста́йны
дрэ̀ваапрацо́ўчы	чырвòнакры́лы	рòзнаро́дны
штòго́д	цвѐрдакры́лы	
штòго́дны	фòторэпраду́ктар	

кінòапера́тар	кілòгра́м
політэхні́чны	кілòмѐтр
прòмфінпла́н	блòк-но́т

Паводле-ж гэтага правіла пішуцца ўсе складаныя лічэбнікі:

семнаццаць	пяцьдзеся́т
восемнаццаць	шэ́сцьдзесят
дзевятнаццаць	се́мдзесят
	во́семдзесят

Але: шаснаццаць.

Калі другая частка складанага слова з'яўляецца скарочаным словам і самастойна не ўжываецца, дык усё слова і вытворныя ад яго словы пішуцца як нескладаныя:

землярóб	прафко́м
чарназём	крывацёк
землярóбства	калаўро́т
фатагра́фія	дамасе́д

Гэтаму правілу падлягаюць складана-скарочаныя словы тыпу:

гарко́м	нарко́м
камсо́д	дзятко́р

Але: селько́р
сельпо́
легпро́м.

Правапіс *у* і *ў*.

Правіла 7. Пасля галосных заўсёды пішацца *ў*:

савецкая ўлада	садоўнік	Магілеў
лепшы ўдарнік	пісаў	воўк
прыехалі ў горад	чытаў	роўны

Калі ў іншамоўных словах *у* пасля галосных з'яўляецца асобным складам, дык пішацца *у*:

прэзідыум	калёквіум
кансіліум	трыумвірат

Калі-ж папярэдняе слова канчаецца на зычны (а таксама на *ў* і *й*), або калі *у* пачынае новы сказ, ці стаіць пасля якога-небудзь знака прыпынку, тады пішацца *у*:

Разгорнем ударніцтва і соцспаборніцтва.

Ударніцтва і соцспаборніцтва—большэвіцкія метады працы.

Нашы метады працы—ударніцтва і соцспаборніцтва.

Я прыехаў у горад.

В перад націскнымі *о, у* на пачатку слова.

Правіла 8. Перад пачатковымі націскнымі галоснымі *о, у* заўсёды пішацца *в*, за выключэннем геаграфічных назваў:

во́сень	ву́ліца
во́сем	ву́чань
во́кны	ву́галь
во́рыва	ву́зел
во́стры	ву́с
во́браз	ву́ха
во́гнік	ву́сны
во́льха	

Але: Орша, Ула, Уса.

Перад ненаціскным *у* пішацца *в* тады, калі гэта *у* не з'яўляецца прыставачным і не развілося з *в*:

вучы́цца	вужа́ка
вуша́мі	вуса́ты
вугра́мі	

Але: ~~учот~~	удо́ўж
уча̀стак	удзе́л
ува̀га	ула́да
увя̀зка	ура́д

Увага. У словах іншамоўнага паходжання перад пачатковым *о, у* прыставачнае *в* не пішацца. Таксама ў іншамоўных словах не пішацца прыставачнае *г*:

о́рган	у́нікум	іро̀нія
о́да	у́нія	істэ̀рыя
о́пера	у́рна	Але: гісто̀рыя
о́рдэн		

Пасля прыназоўнікаў перад пачатковым ненаціскным *а* не пішацца *в*:

у агні	на акне
у акне	у адрыне

Правапіс галосных пасля зацвярдзелых *р, ж, дж, ч, ш, ц.*

Правіла 9. Пасля зацвярдзелых зычных *р, ж, дж, ч, ш, ц* (калі *ц* не з *т* мяккага) ніколі не пішуцца літары *і, е, я, ё, ю, ь:*

тры	трэба	гразь	бяроза	сакратар
жыць	жэрдка	грады	жоўты	печ
шыць	цэгла	бручка	шчотка	мыш
чысты	цэлы	гавару	ішоў	пасяджэнне

Б. ПРАВАПІС ЗЫЧНЫХ.

Правапіс працяжных зычных *л, н, с, ц, дз, з, ж, ч, ш.*

Правіла 10. Працяжнае вымаўленне зычных *л, н, с, ц, з, ж, ч, ш* адзначаецца падвойным напісаннем гэтых зычных без мяккага знака *(ь)* паміж імі, працяжнае-ж *дз* перадаецца на пісьме праз *ддз*:

галлё	соллю
ралля	насенне
пытанне	зацішша
кассё	збожжа
калоссе	жыццё
граззю	суддзя
смецце	разводдзе
маззю	меддзю
ноччу	назіранне

Але: лье.

Губныя зычныя *б, п, ф, м,* а таксама *р* не падоўжваюцца:

давер'е	куп'ё
надвор'е	сям'я
бязрыб'е	саф'ян

Увага. Не атрымліваецца падаўжэнне зычнай і ў тых выпадках, калі перад ёй стаіць яшчэ адна зычная:

нацыянальнасцю	мыслю
прамысловасцю	косцю

Два *н* пішуцца пры злучэнні *н* як апошняга гуку кораня або суфікса з другім суфіксальным *н*:

раённы	карэнны
конны	каменны
дзённы	раменны
адменны	сонны

Таксама захоўваецца падвойнае напісанне зычных і ў тых выпадках, калі мы маем злучэнне *з* або *с* прыставачнага з гэтымі-ж гукамі кораня:

рассмяяцца	раззнаёміцца
расспявацца	рассадзіць
ссыпаць	россып

Але: расада.

Правапіс мяккіх зычных.

Правіла 11. Мяккасць зычных перад наступнымі мяккімі зычнымі не адзначаецца, г. зн. пасля іх не пішацца мяккі знак:

зняць	дзве	дзверы
звер	цвісці	сцвердзіць
свет	згінуць	мядзведзь
снег	скінуць	цвёрды
след	схіліцца	цвярозы
смех	радасць	шэсць
ёсць		есці.

Этымалагічны *ь* як перад цвёрдым складам, так і перад мяккім захоўваецца:

рэдзька—	рэдзькі	жнівеньскі	будзьце
пісьмо—	у пісьме, пісьменны	снежаньскі	станьце
процьма—	у процьме	верасеньскі	кіньце
касьба—	у касьбе	толькі	сядзьце
барацьба—	у барацьбе	вельмі	перасільце
дзядзька—	дзядзькі	носьбіт	людзьмі
бацька—	бацькі	вугальчык	коньмі
восьмы—	васьмі	агоньчык	дзецьмі
студзеньскі		каменьчык	штосьці
чэрвеньскі		праменьчык	чагосьці
ліпеньскі		карэньчык	

Але: кончыць, кончык,
конскі, меншы

У суфіксе *ств* гук *т* не падлягае памякчэнню на *ц*:

у гаспадарстве	у грамадазнаўстве
у прыродазнаўстве	у грамадстве

Правапіс глухіх і звонкіх зычных.

Правіла 12. Пераход звонкага ў глухі і, наадварот, глухога ў звонкі ў сярэдзіне слоў на пісьме не адзначаецца; таксама не адзначаецца пераход звонкага ў глухі на канцы слоў:

блізка	следчы	воз
казка	бабка	мазь
будка	просьба	нож
дзядзька	касьба	дзед
ножка	носьбіт	хлеб
мужчына	малацьба	грыб
гарадскі	кадка	рог

Гэта правіла не пашыраецца на прыстаўкі *з, уз, раз, без, цераз,* у якіх перад глухімі зычнымі гук *з* пераходзіць у *с*:

спроба	расход
ссыпаць	бясплодны
схапіць	бясспрэчны
усхваляваць	цераспалосіца
раскідаць	сцэпшчык

Правапіс шыпячых і свісцячых зычных.

Правіла 13. Пераход свісцячых перад шыпячымі ў шыпячыя і, наадварот, шыпячых у свісцячыя на пісьме не адзначаецца:

возчык	на рэчцы
прыязджаць	дачцы
прыказчык	у дзежцы
разносчык	на дошцы
перапісчык	расчыняць
пясчаны	расшчапіць
цешышся	

Але: шчасце, рошчына.

Правапіс злучэнняў карэнных зычных з суфіксамі.

Правіла 14. У злучэннях карэнных зычных *д, т* з суфіксальным *ч* гэтыя зычныя захоўваюцца нязменнымі:

следчы
падводчык
суседчын
матчын

Правіла 15. Злучэнне *т* з суфіксальным *с* пераходзіць у *ц*:

марксісцкі	дэлегацкі
студэнцкі	кранштацкі
полацкі	брацтва
брацкі	студэнцтва

У злучэнні карэннага *д* з суфіксальным *с* гэта *д* захоўваецца нязменным:

гарадскі	суседства
ленінградскі	грамадства
заводскі	раслінаводства
грамадскі	

Правіла 16. Злучэнне *ць—ся* у трэцяй асобе і ў неазначальнай форме дзеясловаў пасля галоснага змяняецца на *цца*, а пасля зычнага на *ца*:

змагаецца	ал'есца
змагаюцца	здасца

Лічэбнікі ад 11 да 30 пішуцца праз *ццаць*:

адзінаццаць	дзевятнаццаць
дванаццаць	дваццаць
трынаццаць	трыццаць

Правіла 17. У злучэннях зычных *к, ц, ч* з суфіксальным *с* гэтыя зычныя зліваюцца з ім у *ц*:

большэвіцкі	батрацтва
ткацкі	бядняцтва
сваяцкі	мастацтва
мастацкі	выдавецтва
выдавецкі	

Карэннае *с* з суфіксальным *с* зліваюцца ў адно *с*:

беларускі	одэскі
палескі	тыфліскі

Але ў зваротных дзеясловах карэннае *с* з *ся* не зліваецца:

аднёсся
ватросся

Правіла 18. Зычныя *г, ж, з, х, ш* у геаграфічных назвах не зліваюцца з суфіксальным *с*, прычым *г, х* у большасці выпадкаў змяняюцца на *ж, ш*:

рыжскі	мсціжскі
волжскі	абхазскі
пражскі	кіргізскі
парыжскі	каўказскі

суражскі	французскі
вяліжскі	чэшскі
варонежскі	чувашскі

У некаторых геаграфічных назвах *г, к, х* не змяняюцца на *ж, ш, ц*:

цурыхскі	выбаргскі
узбекскі	орэнбургскі
	маздокскі

У іншых выпадках *ж* і *ш* перад суфіксальным *с* не пішуцца:

мноства	таварыскі
прыгоства	таварыства
	хараство і г. д.

Правапіс некаторых злучэнняў зычных.

Правіла 19. У злучэннях *стн, стл, здн, рдц* гукі *д* і *т* у вымаўленні выпадаюць і на пісьме не адзначаюцца:

пачэсны	шчаслівы
пасланы	позны
сэрца	існаваць

Апостраф і мяккі знак.

Правіла 20. Для вызначэння раздзельнага вымаўлення зычнага з наступным галосным пішацца апостраф ('):

аб'езд	сям'я	рант'е
аб'ява	п'яўка	Кавен'як
пад'ехаць	пер'я	кан'як
пад'есці	надвор'е	кан'юнктура
з'ява	б'ецца	суб'ект
з'есці	Лавуаз'е	Барб'е
раз'юшаны	манпас'е	бар'ер
раз'ядаць		

Пасля *л* пішацца не апостраф, а *ь*: ...лье, рэльеф, Мальер.

Правіла 21. *Л* перад суфіксам *ц* заўсёды пішацца з мяккім знакам:

кальцо	мальцы
сальца	вальцы
пальцы	відэльцы

II. ПРАВАПІС СЛОЎ ІНШАМОЎНАГА ПАХОДЖАННЯ.

Правіла 22. Інтэрнацыянальна-рэволюцыйныя словы і ўсе вытворныя ад іх не падпарадкоўваюцца агульнаму правілу аб аканні:

рэволю́цыя	соцыялі́зм	Комінтэ́рн	рэволюцыйны
сове́т	кому́на	комсамо́л	Соўнарком
пролета́рый	комуні́зм	піоне́р	пролетарыят
большэві́к			большэвіцкі
і слова—Профінтэ́рн			соўгас
			соцыялістычны
			комунар
			комуніст
			комсамольскі
			і г. д.

Астатнія словы падпарадкоўваюцца правілу акання з выключэннем канчаткаў, у якіх *о (ё)* захоўваецца:

прафе́сар	манало́г	не́то
каапера́цыя	камі́сія	інко́гніто
арганіза́цыя	кансі́ліум	ра́дыё
манапла́н	бру́то	тры́ё

Але ў вузка-навуковых тэрмінах, асабліва там, дзе з літарамі *о, а* звязваецца сэнсавае адрозніванне, або дзе ствараюцца амонімы ў данай галіне навукі, захоўваецца ненаціскное *о:*

оксо — і окса } у хіміі.
орсін — і арсін }

Правіла 23. Іншамоўнае *е (э)* пасля зычных пішацца праз *е:*

методыка	эпапея	педаль
геаграфія	эстафета	гейзер
педагог	фанетыка	зеніт
медычны	геалогія	

Пасля *д* і *т* іншамоўнае *е (э)* пішацца праз *э:*

дэлегат	дэмпінг	дэмакратыя
матэрыялізм	дэманстрацыя	тэлеграф
тэатр	тэлескоп	тэхнікум

У даўно запазычаных словах *е (э)* перадаваць праз *а,*

гандаль	адрас
характар	сакратар
літаратура	літара
адукацыя	далікатны
дзяжурства	рамонт

Правіла 24. Складаныя словы іншамоўнага паходжання падлягаюць правілам аб напісанні беларускіх складаных слоў (гл. правіла 6).

Правіла 25. У словах іншамоўнага паходжання *і* пасля *д, т* і зацвярдзелых зычных *р, ц, ж, дж, ч, ш* перадаецца праз *ы,* пасля ўсіх іншых зычных праз *і:*

марксізм	ізаляцыя
партыя	міліцыя
дырэктар	рэжым
дывізія	жыро
дылема	фізіка
тыран	азімут
калектыў	універсітэт
актыў	сістэма
аварыя	сінус

Але: музыка, цір.

Перад суфіксамі, якія пачынаюцца з галосных *е, і,* гукі *д, т* пераходзяць у *дз, ц:*

марадзёр	гвардзейскі
білецёр	будзіраваць
манцёр	білецік
парламенцёр	эпізодзік
плаціна	карціна

Правіла 26. Іншамоўныя злучэнні *іо* (не пад націскам), а таксама *іа* перадаюцца праз *ія,* а пасля зацвярдзелых *ж, дж, ч, ш, ц, р* і пасля *д* і *т*—праз *ыя:*

соцыялізм	бібліяграфія
геніяльны	бібліятэка
філіяльны	геліятроп
індустрыялізацыя	біялогія
спецыяльны	эмбрыянальны
варыянт	рэвізіянізм
матэрыялізм	перыяд

Але: радыё, трыё.

Злучэнне *іо* пад націскам перадаецца праз *іё (ыё):*

бібліёграф	эмбрыёлаг
біёлаг	стадыён
аксіёма	ідыёт

Злучэнне *іе* перадаецца праз *іе (ые):*

гігіена	арыентацыя
кліент	дыета
аудыенцыя	іерогліф
гігіенічны	кліентура

Злучэнне *iу (iu)* перадаецца праз *iу (ыу)*:

кансіліум	трыумвірат
прасцэніум	радыус
прэзідыум	

У некаторых даўно запазычаных словах пасля *р* галосная *ы* выпадае, замяняючыся апострафам:

кур'ёзны
сур'ёзны

Правіла 27. У словах іншамоўнага паходжання *l (л)* перадаецца пераважна цвёрда:

клас	фабула	пракламацыя	калонія
метал	формула	флот	лакамабіль
бензол	аэраплан	фланг	пілот
алмаз	бланк	лагер	блуза
вулкан	філасофія	апладысменты	клуб
балкон	ланцэт	блок	лупа
Балтыка	лафет	глобус	лагарыфм
Балканы	план	дыплом	лабараторыя
малекула	плагіят	кіло	амбулаторыя
бацыла	платформа	ландшафт	лубін

Але ў тых выпадках, калі ў жывой мове іншамоўнае *l (л)* вымаўляецца мякка, пішацца *ль, ля, лю, лё*:

бінокль	альфа	алюміній
аўтамабіль	альт	ілюмінацыя
мараль	асфальт	люк
стыль	астралябія	плюс
вадэвіль	лямпа	валюта
педаль	пляц	абсалютызм
дэталь	калёквіум	люстра

Паслядоўна мяккае *л* пішацца ў злучэннях *лі, ле, ляваць, люцыя, ляр, лярны, лятар, льны*:

ліміт	палярны
легальны	рэгулятар
фармуляваць	акумулятар
ізаляваць	кампілятар
эвалюцыя	актуальны
перпендыкуляр	універсальны

Правіла 28. У словах іншамоўнага паходжання падвойныя зычныя на пісьме не адзначаюцца:

комуна
апарат
праграма
асіміляцыя

Але: ванна
бонна
манна

Правіла 29. Французскае *u* і нямецкае *ü* перадаюцца праз *ю*, пасля зацвярдзелых *ж, дж, ч, ш, ц*, а таксама пасля *д, т*—праз *у*:

бюст	нактурн
бюро	душэс
вестыбюль	журы
нюанс	брашура
Мюрат	тульпан
пюрэ	мініятура

Але: дзюна
эцюд

Правіла 30. Нямецкае злучэнне *ei* перадаецца праз *эй, ей*:

гейзер
Швейцарыя
рэйнвейн
лейтматыў
Лейбніц

Правіла 31. Іншамоўнае *th*, грэцк θ (фіта) перадаецца пераважна праз *ф*:

арыфметыка	міф
арфаграфія	дыфірамб
лагарыфм	Афіны
пафас	Піфагор
эфір	кафедра

Але: тэатр	бібліятэка
тэарэма	тэорыя
тэзіс	метад

Правіла 32. Іншамоўнае *f*, грэцк. φ (фі) перадаецца праз *ф*:

форма	торф
фунт	фабрыка
фантазія	фельчар
тыф	

Правіла 33. У словах іншамоўнага паходжання суфікс *ір (ir)* прапускаецца:

канстантаваць	стымуляваць
аналізаваць	сілуляваць
сабатаваць	абстрагаваць
дэлегаваць	

Суфікс *ір* пішацца толькі ў тых выпадках, калі без *і* слова змяняе сваё значэнне:

камандзіраваць	суміраваць
манкіраваць	мусіраваць
будзіраваць	утрыраваць
капіраваць	прэміраваць
вар'іраваць	трэціраваць

Правіла 34. Канчаткі *eur, aire* перадаюцца праз *ер* ці праз *ё*

шофер	рэзанёр	кантралёр
міліцыянер	парламенцёр	манцёр
інжынер	антрэпрэнёр	марадзёр
акцыянер	рэжысёр	білецёр

Правіла 35. Злучэнні *тр, др* у канцы слоў іншамоўна паходжання перадаюцца без змен:

метр	дыяметр
літр	магістр
барометр	кадр

Правіла 36. Словы іншамоўнага паходжання тыпу *пролет рый, барый, алюміній* пішуцца з канчаткамі *ы ій* і скланяюцца як беларускія назоўнікі ты *май:*

пролетарый	барый	алюміній
пролетарыя	барыя	алюмінія
пролетарыю	барыю	алюмінію

Правіла 37. Такія словы, як *комуніст, марксіст* пішуц без канчатка *ы* і скланяюцца, як назоўнікі ты *брат:*

марксіст	комуніст
марксіста	комуніста
марксісту	комуністу

Правіла 38. У словах іншамоўнага паходжання, якія канч юцца на *дт*, літара *д* не пішацца:

Кранштат	Гумбольт
Маркштат	фарштат

Правіла 39. Прыметнікі, створаныя ад слоў, якія канчаюц на *сія, цыя*, пішуцца з канчаткам *сійны, цыйн*

флексійны	каапарацыйны
камісійны	асацыяцыйны
аперацыйны	арганізацыйны

Прыметнікі, створаныя ад слоў з канчаткамі на *іў, ыў (iv),* маюць канчаткі *іўны, ыўны:*

курсіўны	калектыўны
масіўны	кааператыўны
прагрэсіўны	рэактыўны
аператыўны	актыўны

Словы, якія перайшлі ў беларускую мову з канчаткамі *ён, іён (on, ion),* ствараюць прыметнікі на *іённы, ыённы:*

пансіённы	рацыённы
ілюзіённы	парцыённы

Суфікс прыметнікаў *ональ (on-al)* захоўваецца (з адпаведнымі фанетычнымі зменамі):

эмацыянальны	эмбрыянальны
інтэрнацыянальны	нацыянальны

II. ПРАВАПІС УЛАСНЫХ ІМЁНАЎ, ПРОЗВІШЧАЎ І ГЕАГРАФІЧНЫХ НАЗВАЎ.

Правіла 40. Уласныя беларускія прозвішчы і геаграфічныя назвы пішуцца згодна вымаўлення:

Галадзед	Віцебск
Чарвякоў	Слуцк (Слуцак)
Шаранговіч	Полацк (Полацак)
Чарнушэвіч	Магілеў
Цярэшка	Рагачоў

Правіла 41. Імёны іншых моў, прозвішчы і геаграфічныя назвы пішуцца з захаваннем асаблівасцей той мовы, з якой яны ўзяты, падпарадкоўваючыся наступным правілам беларускага правапіса, прынятым для іншамоўных агульных імёнаў, а іменна:

а) правілу аб аканні (з захаваннем *э, е*):

Шэўчэнка	Постышэў
Белінскі	Плеханаў
Тэрэшчэнка	Ноўгарад
Чэрнышэўскі	Егор'еўск

б) правілу аб напісанні галосных пасля зацвярдзелых зычных:

Пісарэў	Чэлябінск
Жэлябаў	Жытомір
Кржыжаноўскі	Чыстопаль
Чысцякоў	Кашыра
Разань	Чэрэпавец

в) правілу аб дзеканні і цэканні, калі зычныя *д*, з'яўляюцца мяккімі ў іншай мове:

Дзержынскі	Анціпаў
Кацельніч	Владзівасток

Але: Одэса, Вальтэр

г) правілу аб пераходзе *в* у *ў* на канцы складоў:

Молатаў	Каўказ
Варашылаў	Роўна
Якаўлеў	Кіеў

Прозвішчы і імёны іншых моў, а таксама геаграфічн назвы не перакладаюцца як у поўным напісанні, так і ў ск рочанным (ініцыялы), прычым пачатковае *О, В, Сч,* передаваць заўсёды праз *О, В, Сч, Т:*

Іосіф Вісарыёнавіч Сталін	Талстой
І. В. Сталін	Волкаў
Орджанікідзе	Счастліўцэў
Владзікаўказ	Югаславія
Владзівасток	Краснадар
Волга	Тераховка
Тіханаў	Тюмень

Пачатковае *Э* таксама захоўваецца: Эрывань, Эрзер

Але: Еўропа, Еўпаторыя, Егіпет.

Калі геаграфічныя назвы складаюцца з некальк слоў, якія асобна ўжываюцца, як агульныя словы, гэт словы перакладаюцца, напрыклад:

Далёкі Ўсход	Паўднёвая Амерыка
Паўночны Каўказ	Паўночна-Амерыканскія
Чырвонае мора	Злучаныя Штаты

Усесаюзная комуністычная партыя (большэвікоў) у ск рочаным напісанні пішацца не *УсеКП(б)*, а *ВКП(б)*, а такс *ВЛКСМ* і *ВЦСПС*.

Уласныя беларускія імёны пісаць паводле жадання носьбітаў:

Васіль або Базыль
Осіп або Язэп
Іван або Янка
Міхаіл, Міхась або Міхал
Паўла, Паўлюк, Павал, Павел

IV. МАРФАЛОГІЯ.

Правапіс склонавых канчаткаў назоўнікаў.

Правіла 42. Назоўнікі ніякага роду з асновамі на цвёрды і зацвярдзелы зычны ў назоўным і вінавальным склонах маюць канчаткі *о* (пад націскам) і *а* (не пад націскам):

сцябло̀	бало̀та
звяно̀	рэ̀шата
акно̀	дрэ̀ва
валакно̀	сло̀ва
дабро̀	мо̀ра
ядро̀	во̀зера
гнязд̀о	со̀нца

Назоўнікі ніякага роду з асновай на мяккі зычны маюць канчаткі *ё* (пад націскам) і *е* (не пад націскам):

жыццё	насѐнне
галлё	змага̀нне
лам'ё	раздо̀лле
асцё	шча̀сце
трысцё	разво̀ддзе
пачуццё	надво̀р'е
по̀ле	здаро̀ўе

Назоўнікі, якія абазначаюць маладых жывёл, маюць канчатак *ё:*

цялё	ягнё
парасё	шчанё
жарабё	кацянё

Але дапускаецца і канчатак *я:*

цяля	ягня
парася	шчаня
жарабя	кацяня

Назоўнікі ніякага роду на *мя* маюць толькі канчатак *я:*

імя	стрэмя
семя	вымя
цемя	полымя

Правіла 43. Назоўнікі мужчынскага роду ў родным склоне адзін. л. маюць пераважна канчаткі *а, я.*

Канчаткі *а, я* пішуцца ў наступных катэгорыях назоўнікаў: а) у назвах жывых прадметаў:

слесара	агранома	Анісіма	ястраба
столяра	настаўніка	каваля	вала
брата	Івана	сокала	каня
краўца	Сцяпана	арла	ласся

б) У назвах прадметаў нежывых, але непадзельных, г. зн. такіх, частка якіх не можа называцца імем цэлага прадмета:

блюмінга	малатка	дуба
аўтамабіля	сярпа	граба
камбайна	прымуса	ясеня
агрэгата	стала	цэха

в) Пішуцца *а, я* таксама ў назвах устаноў, грамадскіх арганізацый і соцыяльных фармацый, у назвах тэорый і вучэнняў, гарадоў, калгасаў, соўгасаў і рэчак:

Комінтэрна	Совета	Полацка
комунізма	камітэта	Барысава
дыямата	завода	Гомеля
соцыялізма	калгаса	Віцебска
дарвінізма	соўгаса	Магілева
капіталізма	мясцкома	Ленінграда
феадалізма	клуба	Дняпра

г) У назвах частак цела, месяцаў, мер, грошай.

пальца	лістапада	метра
воласа	кастрычніка	літра
языка	студзеня	грама
локця	красавіка	чырвонца

д) У назвах хімічных элементаў і злучэнняў:

кіслarода	алюмінія
азота	ментола
цынка	аміяка
барыя	фасфарыта

Канчаткі *у (ю)* пішуцца ў назоўніках, калі яны азначаюць назвы матэрыялаў і наогул нежывых прадметаў, частку якіх можна назваць імем цэлага прадмета, і ў зборных прадметах:

цэменту	торфу	шроту	лёду
цукру	воску	ячменю	пяску
лесу	гаю	народу	гароху
дыму	туману	дажджу	снегу

Пішацца *у, ю* таксама ў назоўніках, якія абазначаюць абстрактна-разумовыя паняцці, у тым ліку і ў дзеяслоўных назоўніках:

часу	болю	гвалту	жалю
розуму	смеху	руху	суму
страху	запалу	агляду	смаку
свету	адпачынку	пачатку	друку
ладу	стуку	рогату	прымусу
парадку	погляду	гуку	роду

Правіла 44. Назоўнікі ніякага роду ў родным склоне маюць канчаткі *а, я*:

звяна	сонца
акна	пачуцця
валакна	жыцця
дабра	галля
вядра	поля
гнязда	насення
балота	змагання
дрэва	раздолля
слова	здароўя
мора	імя

Правіла 45. Назоўнікі муж. і ніяк. роду ў творным склоне маюць канчаткі *ом, ём* (пад націскам):

правадыро́м	кан[illegible]о́м
кіраўніко́м	канём
сярпо́м	кулём
сяло́м	агнём
гуртко́м	жыццём
тапаро́м	пачуццём

і *ам, ем* (не пад націскам):

комуна́рам	ка́менем
уда́рнікам	ву́галем
калга́снікам	ро́ем
заво́дам	насе́ннем
цэ́хам	вясе́ллем
тра́ктарам	по́лем
го́радам	змага́ннем
сло́вам	пыта́ннем
мо́рам	зада́ннем

Правіла 46. Назоўнікі жан. р. у творным склоне маюць канчаткі *ой, ою (ёй, ёю)* пад націскам і *ай, аю (яй, яю)* не пад націскам:

гаро́й(ю)	раллёй(ю)
паро́й(ю)	зямлёй(ю)
руко́й(ю)	гульнёй(ю)
вясно́й(ю)	сям'ёй(ю)
сцяно́й(ю)	па́ртыяй(ю)
сяўбо́й(ю)	рэвалю́цыяй(ю)
траво́й(ю)	майстэ́рняй(ю)
кому́най(ю)	капа́льняй(ю)
брыга́дай(ю)	во́ляй(ю)
пара́дай(ю)	пе́сняй(ю)

фа́брыкай(ю)	зброяй(ю)
машынай(ю)	лініяй(ю)
крывёй(ю)	сенажацяй(ю)
гразёй(ю)	плы́няй(ю)

Увага. Для назоўнікаў жан. роду без канчаткаў наз. скл. адз... дапускаюцца і канчаткі *у, ю*:

снасцю	сталлю
косцю	граззю
масцю	маззю
чэсцю	печчу
столлю	ноччу

Правіла 47. Назоўнікі ўсіх радоў з асноваю на цвёрды зы... ў месным склоне маюць канчатак *е*, а пасл... (што з *к*) пад націскам—*э*:

на заводзе	у слове
у заўкоме	у гняздзе
у калектыве	у брыгадзе
пры штабе	у комуне
у клубе	у дарозе
на параходзе	у праграме
на парозе	у руцэ́
у стале	на рацэ́
аб тэмпе	у малацэ́

Назоўнікі ўсіх радоў з асноваю на мяккі зычны і ... маюць канчатак *і*, пасля-ж зацвярдзелых, а таксама п... *ц*, што з *к*, калі канчатак не пад націскам, маюць *ы*:

у агні	на рубяжы
на кані	у калодзежы
у пакоі	у каўшы
у трамваі	на моры
на абручы	на возеры
у зямлі	на мяжы
на раллі	на фа́брыцы
у сям'і	на праве́рцы
у партыі	пры сястры
аб рэволюцыі	на вуліцы

Назоўнікі муж. і ніякага р. з асноваю на *к*, а так... назоўнікі з асноваю на мяккі і зацвярдзелы зычны, ... яны абазначаюць асобу, чалавека, маюць канчаткі *у, ю*:

аб чалавеку	пры кавалю
аб ударніку	пры вучню
аб калгасніку	пры мужу
аб бедняку	аб таварышу

на пяску	аб комунару
у Менску	аб ленінцу
	аб партыйцу

Увага. Канчатак *у* маюць і некаторыя назоўнікі муж. і ніяк. р. з асноваю на *г* і *х*:

на рагу (вуліцы)	у руху
на сцягу	у страху
у працягу	у вуху

Правіла 48. Клічны склон назоўнікаў усіх радоў уніфікуецца з назоўным, але дапускаюцца і формы *браце, дружа, хлопча, сынку*.

Правіла 49. Назоўнікі ўсіх радоў з асновай на цвёрдыя (апрача *г, к, х*) і зацвярдзелыя зычныя маюць у назоўным склоне множнага ліку канчатак *ы*:

заводы	калектывы	комунары	піонеры
гарады	рубяжы	дазоры	планы
тэмпы	сёлы	рашоты	азёры
канцы	брыгады	комуны	нарады
машыны	праграмы	межы	дачы
пушчы	сёстры	горы	рамы

Назоўнікі з асноваю на мяккі зычны, *й* і *г, к, х* маюць канчатак *і*:

кавалі	ударнікі	сцягі	дні
караблі	калгаснікі	заданні	землі
палі	капальні	лініі	краі

Назоўнікі з суфіксамі ў адзіночным ліку *ан-ін, ян-ін* маюць у множным ліку *ане, яне*:

сяляне	случане
грамадзяне	палачане

Правіла 50. Назоўнікі муж. і ніяк. р. у родным склоне мн. ліку маюць канчаткі *оў, ёў* (пад націскам) і *аў, яў* (не пад націскам):

гарадо́ў	кавалёў
трактаро́ў	краёў
лясо́ў	кастылёў
канцо́ў	палёў
заво́даў	пры́яцеляў
цэ́хаў	але́няў
уда́рнікаў	трамва́яў
пла́наў	лі́сцяў

комуна́раў — тыднаў
піоне́раў — звённяў
во́кнаў — пакале́нняў
мо́раў — зада́нняў

Але: грошай
коней
гоней.

Увага. У родным склоне некаторых назоўнікаў муж. і ніяк. роду могуць быць формы без канчаткаў *аў, яў:*

чалавек	азёр
год	балот
дзён	сёл
раз	гнёзд
калёс	слоў
верацён	дрэў

Правіла 51. Назоўнікі жан. (і муж.) роду на *а, я* ў родным склоне множ. ліку маюць форму без канчаткаў:

жанчын	мужчын
комун	старшынь
брыгад	зямель
нарад	песень
гадзін	соцень
мінут	яблынь
дэкад	партый
дарог	ліній
парод	рэволюцый
моў	жнеек

Увага. Назоўнікі жан. і муж. р. вышэй зазначанай катэгорыі могуць мець і канчаткі *аў, яў:*

глебаў	тоняў
вежаў	нетраў
межаў	лазняў
капальняў	студняў
майстэрняў	суддзяў

Правіла 52. Назоўнікі жан. р. без канчаткаў у назоўным склоне адзін. л. маюць у родн. склоне множн. л канчаткі *аў, яў:*

ночаў	народнасцяў
арцеляў	меншасцяў
плыняў	дробязяў

Назоўнікі вышэй зазначанай катэгоры могуць мець таксама канчаткі *эй, ей* як пад націскам, так і не пад націскам:

начэй	арцелей
пячэй	сенажацей
мышэй	плыней
курэй	народнасцей

гусей	меншасцей
снасцей	дробязей
касцей	далоней

Правіла 53. Назоўнікі ўсіх радоў у давальным склоне множ. ліку маюць канчаткі *ам, ям,* незалежна ад націску:

правадырам	кіраўнікам	братам	гарадам
лясам	плячам	вачам	вушам
ударнікам	піонерам	комунарам	планам
тэмпам	рашотам	азёрам	верацёнам
комунам	брыгадам	нарадам	кавалям
палям	аленям	дням	рублям
кастылям	дзецям	прыяцелям	землям

Правіла 54. Назоўнікі ў він. склоне множн. ліку ўсіх радоў у назвах нежывых прадметаў маюць канчаткі назоўнага склону:

бачу:

гарады	заводы
калгасы	цэхі
планы	тэмпы
комуны	брыгады
капальні	пытанні
землі	воды

У назвах жывых прадметаў він. скл. множн. л. мае форму роднага склону множн. л.:

бачу:

правадыроў	кіраўнікоў
беднякоў	батракоў
валоў	ваўкоў
чарвякоў	кароў
авец	гусей
ласёў	дзяцей

Правіла 55. Назоўнікі ўсіх радоў у творным склоне мн. л. маюць канчаткі *амі, ямі:*

правадырамі	кавалямі
кіраўнікамі	прыяцелямі
гарадамі	кастылямі
заводамі	аленямі
цэхамі	капальнямі
азёрамі	партыямі
брыгадамі	тэорыямі
комунамі	рэволюцыямі

Увага. Але для такіх назоўнікаў, як *дзеці, людзі,* дапускаюцца двоякія формы:

дзецямі	і дзецьмі
людзямі	і людзьмі
конямі	і коньмі

Правіла 56. Назоўнікі ўсіх радоў у месным склоне множнага ліку маюць канчаткі *ах, ях*, незалежна ад націску:

кіраўніках	кавалях
гарадах	рублях
лясах	аленях
лугах	прыяцелях
планах	пакоях
заводах	палях
тэмпах	дзецях
вачах	касцях
вушах	снасцях
вокнах	братах
азёрах	сталах
трактарах	валах

Правапіс склонавых канчаткаў прыметнікаў.

Правіла 57. Прыметнікі жан. роду ў назоўным склоне адзін. л. маюць канчаткі *ая, яя:*

ударная	летняя
калгасная	зімняя
партыйная	жытняя
бадзёрая	ранняя

Правіла 58. Прыметнікі ніякага роду ў назоўным склоне адзін. ліку маюць канчаткі *ае, яе* не пад націскам і *ое* пад націскам:

калга́снае	летняе	мало́е
пла́навае	асенняе	густо́е
парты́йнае	зімняе	круто́е
бадзёрае	ранняе	маладо́е
пры́го́жае	жытняе	туго́е

Правіла 59. Прыметнікі муж. і ніяк. р. у родным склоне адзін. л. маюць канчаткі *ага* (пад націскам *ога*), пасля мяккіх асноў *яга:*

уда́рнага	жыво́га	летняга
калга́снага	густо́га	асенняга
парты́йнага	маладо́га	жытняга
бадзёрага	круто́га	даўняга

Правіла 60. Прыметнікі жан. р. у родным склоне адзін. л. маюць канчаткі *ай* і *ае*, пад націскам *ой, ое*, пасля мяккіх асноў *яй, яе:*

уда́рнай(ае)	жыво́й(ое)
калга́снай(ае)	густо́й(ое)

парты́йнай(ае)	маладо́й(ое)
бадзёрай(ае)	круто́й(ое)
летняй(яе)	
зімняй(яе)	
жытняй(яе)	

Правіла 61. Прыметнікі муж. і ніяк. р. у давальным склоне адзін. л. маюць канчаткі *аму*, пад націскам *ому*, пасля мяккіх асноў *яму:*

уда́рнаму	жыво́му	летняму
калга́снаму	густо́му	зімняму
парты́йнаму	маладо́му	асенняму
пла́наваму	круто́му	жытняму

Правіла 62. Прыметнікі жан. р. у дав. скл. адзін. ліку маюць канчаткі *ай*, пад націскам *ой*, пасля мяккіх асноў *яй:*

уда́рнай	жыво́й	летняй
калга́снай	густо́й	зімняй
пла́навай	круто́й	дальняй
парты́йнай	маладо́й	жытняй
бадзёрай	старо́й	асенняй

Правіла 63. Прыметнікі муж. і ніяк. р. у творным склоне адзін. л. маюць канчаткі *ым, ім:*

ударным	летнім
калгасным	зімнім
партыйным	жытнім
жывым	дальнім
густым	доўгім
старым	кароткім

Правіла 64. Прыметнікі жан. р. у творным склоне адзін. ліку маюць канчаткі *ай (аю)*, пад націскам *ой (ою)*, пасля мяккіх асноў *яй (яю):*

уда́рнай(аю)	любо́й(ою)
калга́снай(аю)	жыво́й(ою)
парты́йнай(аю)	маладо́й(ою)
летняй(яю)	
зімняй(яю)	
асенняй(яю)	

Правіла 65. Прыметнікі муж. і ніяк. р. у месным склоне адзін. ліку маюць канчаткі *ым, ім:*

ударным	зімнім
калгасным	летнім
партыйным	асеннім
жывым	дальнім

Правіла 66. Прыметнікі жан. р. у месным склоне адзін. ліку маюць канчаткі *ай,* пад націскам *ой,* пасля мяккіх асноў *яй:*

уда́рнай		любо́й
калга́снай		густо́й
парты́йнай		маладо́й
бадзёрай		старо́й
	летняй	
	жытняй	
	зімняй	

Правіла 67. Прыметнікі ўсіх радоў у назоўным склоне множнага ліку маюць канчаткі *ыя, ія:*

ударныя	дальнія
калгасныя	зімнія
партыйныя	летнія
лепшыя	жытнія

Правапіс лічэбнікаў.

Правіла 68. Лічэбнікі *паўтара* (муж. і ніяк. р.) і *паўтары* (жан. р.) ва ўсіх склонах застаюцца нязменнымі.

Лічэбнікі *тры, чатыры* маюць наступныя склонавыя змены:

Н. тры чатыры	В. як назоўны ці родны
Р. трох чатырох	Т. трыма чатырма
Д. тром чатыром	М. трох чатырох

Лічэбнікі *два* і *дзве, абодва* і *абедзве* для муж. і жан. роду уніфікуюцца і маюць наступныя склонавыя змены:

Н.	два дзве	абодва	абедзве
Р.	двух	абодвух	
Д.	двум	абодвум	
В.	як наз. або родны		
Т.	двума	абодвума	
М.	двух	абодвух	

Лічэбнікі зборныя *абое, двое, трое, чацвёра* маюць наступныя склонавыя змены:

Н. абое	двое	трое	чацвёра
Р. абаіх	дваіх	траіх	чацвярых
Д. абаім	дваім	траім	чацвярым
В. як наз. або родны			
Т. абаімі	дваімі	траімі	чацвярымі(рмі)
М. абаіх	дваіх	траіх	чацвярых

парты́йнай(ае)		маладо́й(ое)
бадзёрай(ае)		круто́й(ое)
	летняй(яе)	
	зімняй(яе)	
	жытняй(яе)	

Правіла 61. Прыметнікі муж. і ніяк. р. у давальным склоне адзін. л. маюць канчаткі *аму,* пад націскам *ому,* пасля мяккіх асноў *яму:*

уда́рнаму	жыво́му	летняму
калга́снаму	густо́му	зімняму
парты́йнаму	маладо́му	асенняму
пла́наваму	круто́му	жытняму

Правіла 62. Прыметнікі жан. р. у дав. скл. адзін. ліку маюць канчаткі *ай,* пад націскам *ой,* пасля мяккіх асноў *яй:*

уда́рнай	жыво́й	летняй
калга́снай	густо́й	зімняй
пла́навай	круто́й	дальняй
парты́йнай	маладо́й	жытняй
бадзёрай	старо́й	асенняй

Правіла 63. Прыметнікі муж. і ніяк. р. у творным склоне адзін. л. маюць канчаткі *ым, ім:*

ударным	летнім
калгасным	зімнім
партыйным	жытнім
жывым	дальнім
густым	доўгім
старым	кароткім

Правіла 64. Прыметнікі жан. р. у творным склоне адзін. ліку маюць канчаткі *ай (аю),* пад націскам *ой (ою),* пасля мяккіх асноў *яй (яю):*

уда́рнай(аю)		любо́й(ою)
калга́снай(аю)		жыво́й(ою)
парты́йнай(аю)		маладо́й(ою)
	летняй(яю)	
	зімняй(яю)	
	асенняй(яю)	

Правіла 65. Прыметнікі муж. і ніяк. р. у месным склоне адзін. ліку маюць канчаткі *ым, ім:*

ударным	зімнім
калгасным	летнім
партыйным	асеннім
жывым	дальнім

Правіла 66. Прыметнікі жан. р. у месным склоне адзін. ліку маюць канчаткі *ай*, пад націскам *ой*, пасля мяккіх асноў *яй:*

ударнай	любой
калгаснай	густой
партыйнай	маладой
бадзёрай	старой

летняй
жытняй
зімняй

Правіла 67. Прыметнікі ўсіх радоў у назоўным склоне множнага ліку маюць канчаткі *ыя, ія:*

ударныя	дальнія
калгасныя	зімнія
партыйныя	летнія
лепшыя	жытнія

Правапіс лічэбнікаў.

Правіла 68. Лічэбнікі *паўтара* (муж. і ніяк. р.) і *паўтары* (жан. р.) ва ўсіх склонах застаюцца нязменнымі.

Лічэбнікі *тры, чатыры* маюць наступныя склонавыя змены:

Н.	тры	чатыры
Р.	трох	чатырох
Д.	тром	чатыром
В.	як назоўны ці родны	
Т.	трыма	чатырма
М.	трох	чатырох

Лічэбнікі *два* і *дзве, абодва* і *абедзве* для муж. і жан. роду уніфікуюцца і маюць наступныя склонавыя змены:

Н.	два	дзве	абодва	абедзве
Р.	двух		абодвух	
Д.	двум		абодвум	
В.	як наз. або родны			
Т.	двума		абодвума	
М.	двух		абодвух	

Лічэбнікі зборныя *абое, двое, трое, чацвёра* маюць наступныя склонавыя змены:

Н.	абое	двое	трое	чацвёра
Р.	абаіх	дваіх	траіх	чацвярых
Д.	абаім	дваім	траім	чацвярым
В.	як наз. або родны			
Т.	абаімі	дваімі	траімі	чацвярымі(рмі)
М.	абаіх	дваіх	траіх	чацвярых

Лічэбнікі *пяць, шэсць... адзінаццаць... дваццаць, трыццаць, пяцьдзесят... восемдзесят* маюць наступныя формы:

Н.	пяць	адзінаццаць	пяцьдзесят	восемдзесят
Р.	пяці	адзінаццаці	пяцідзесяці	васьмідзесяці
Д.	пяці	адзінаццаці	пяцідзесяці	васьмідзесяці
В.	як назоўны			
Т.	пяццю	адзінаццаццю	пяццюдзесяццю	васьмюдзесяццю
М.	пяці	адзінаццаці	пяцідзесяці	васьмідзесяці

Увага. Лічэбнікі *пяцьдзесят, шэсцьдзесят, семдзесят, восемдзесят* могуць і зусім не змяняцца.

Лічэбнікі *сорак, дзевяноста, сто* маюць наступныя склонавыя формы:

Н.	сорак	дзевяноста	сто
Р.	сарака	дзевяноста	ста
Д.	сарака	дзевяноста	ста
В.	як назоўны		
Т.	сарака	дзевяноста	ста
М.	сарака	дзевяноста	ста

Лічэбнікі *двесце, трыста, чатырыста, пяцьсот, шэсцьсот, семсот, восемсот* або зусім не змяняюцца, або маюць наступныя склонавыя формы:

Н.	двесце	дзевяцьсот	семсот
Р.	двухсот	дзевяцісот	сямісот
Д.	двумстам	дзевяцістам	сямістам
В.	як назоўны		
Т.	двумастамі	дзевяццюстамі	сямюстамі
М.	двухстах	дзевяцістах	сямістах

Калі лічэбнікі складаюцца толькі з двух слоў, г. зн. з дзесяткаў і адзінак (26, 67, 89 і г. д.), дык звычайна скланенню падлягаюць абодва словы і кожнае з іх скланяецца так, як яно скланялася-б самастойна без сувязі з другімі словамі.

Н.	трыццаць	восем
Р.	трыццаці	васьмі
Д.	трыццаці	васьмі
В.	як назоўны	
Т.	трыццаццю	васьмю
М.	трыццаці	васьмі

Калі-ж лічэбнік складаецца з трох, чатырох і больш слоў-чысел (679, 7839 і г. д.), дык магчымым з'яўляецца дваякі спосаб скланення ўсяго састаўнога лічэбніка:

а) скланяецца кожная яго састаўная частка, як яна скланялася-б без усякай сувязі з іншымі лічэбнікамі:

Н. шэсцьсот семдзесят дзевяць
Р. шасцісот сямідзесяці дзевяці

Д.	шасцістам	сямідзесяці	дзевяці
В.	я к н а з о ў н ы		
Т.	шасцюстамі	сямюдзесяццю	дзевяццю
М.	шасцістах	сямідзесяці	дзевяці

б) Скланяць можна толькі два лічэбнікі—адзінкі і дзесяткі, а сотні, тысячы і г. д. застаюцца нязменнымі.

Правапіс некаторых лічэбнікаў (для даведак):

2—два, дзве	19—дзевятнаццаць	297—дзвесце дзевяноста сем
3—тры	20—дваццаць	
4—чатыры	21—дваццаць адзін	300—трыста
5—пяць	30—трыццаць	400—чатырыста
6—шэсць	38—трыццаць восем	500—пяцьсот
7—сем	40—сорак	600—шэсцьсот
8—восем	50—пяцьдзесят	700—семсот
9—дзевяць	60—шэсцьдзесят	800—восемсот
10—дзесяць	70—семдзесят	900—дзевяцьсот
11—адзінаццаць	80—восемдзесят	1000—тысяча
12—дванаццаць	90—дзевяноста	1929—тысяча дзевяцьсот дваццаць дзевяць
13—трынаццаць	100—сто	
14—чатырнаццаць	101—сто адзін	
15—пятнаццаць	109—сто дзевяць	10.000—дзесяць тысяч
16—шаснаццаць	156—сто пяцьдзесят шэсць	
17—семнаццаць		1.000.000—мільён
18—восемнаццаць	200—дзвесце	

Лічэбнікі парадкавыя змяняюцца па ўзору прыметнікаў, напр.:

Н. васьмісоты
Р. васьмісотага
Д. васьмісотаму
В. як назоўны або родны
Т. васьмісотым
М. васьмісотым

Правапіс займеннікаў.

Правіла 69. Асабовыя займеннікі маюць наступныя склонавыя формы:

Н. я	ты	ён	яна	яно	мы	вы	яны
Р. мяне	цябе	яго	яе	яго	нас	вас	іх
Д. мне	табе	яму	ёй	яму	нам	вам	ім
В. мяне	цябе	яго	яе	яго	нас	вас	іх
Т. мной(ю)	табой(ю)	ім	ёй (ёю)	ім	намі	вамі	імі
М. мне	табе	ім	ёй	ім	нас	вас	іх

Правіла 70. Займеннік зваротны *сябе* мае наступныя склонавыя змены:

Н. (не мае)	В. сябе
Р. сябе	Т. сабой(ю)
Д. сабе	М. пры сабе

Правіла 71. Займеннікі з канчаткамі поўных прыметнікаў мяняюць свае формы, як прыметнікі поўныя (калгасны, ранні).

Але займеннікі *мой, твой, свой, той, чый, нечый, нічый* маюць такія склонавыя формы:

Н.	мой	мая	маё	той	тая	тое
Р.	майго	маёй	майго	таго	той	таго
Д.	майму	маёй	майму	таму	той	таму
В.	{ мой / майго	маю	маё	{ той / таго	тую	тое
Т.	маім	маёй (ю)	маім	тым	той(ю)	тым
М.	маім	маёй	маім	тым	той	тым

Н.	чый	чыя	чыё
Р.	чыйго	чыёй	чыйго
Д.	чыйму	чыёй	чыйму
В.	{ чый / чыйго	чыю	чыё
Т.	чыім	чыёй(ю)	чыім
М.	чыім	чыёй	чыім

Множны лік.

Н. мае	тыя	чые	В. як наз.	або родны
Р. маіх	тых	чыіх	Т. маімі	тымі чыімі
Д. маім	тым	чыім	М. маіх	тых чыіх

Правапіс дзеясловаў.

Правіла 72. Дзеясловы абвеснага ладу ў 2-й і 3-й асобе цяперашняга часу і будучага простага адзіночнага ліку маюць наступныя канчаткі:

Для 1-га спражэння 2-й асобы канчаткі—*еш*, пасля завярдзелых *эш* (не пад націскам *аш*):

ідзеш	бярэш
вядзеш	сячэш
будзеш	пішаш
станеш	мàжаш
сееш	скàчаш
мыеш	рагòчаш

Для 3-й асобы канчатак *е*, пасля зацвярдзелых *э (а)*:

ідзе	бярэ
вядзе	сячэ
будзе	піша
стане	мажа
пяе	скача
мые	рагоча

Для 2-га спражэння 2-й асобы канчатак—*іш*, пасля зацвярдзелых *ыш:*

водзіш	важыш
возіш	марыш
ломіш	вучыш
гоніш	точыш
зробіш	навучыш

Для 3-й асобы канчатак—*іць*, пасля зацвярдзелых *ыць:*

водзіць	важыць	зробіць
возіць	марыць	скосіць
ломіць	вучыць	навучыць
гоніць	точыць	зважыць

Правіла 73. Дзеясловы ў цяперашнім часе (і будучым простым) множнага ліку маюць наступныя канчаткі:

Для 1-га спражэння 1-й асобы канчаткі *ем*, пасля-ж зацвярдзелых *эм* пад націскам, *ам* не пад націскам:

бярэ̀м	ідзѐм	збярэ̀м
сцеражэ̀м	кладзѐм	напішам
пішам	працу̀ем	змо̀жам
ніжам	чыта̀ем	прачыта̀ем
мо̀жам	плану̀ем	
клічам	прапану̀ем	

Для 2-й асобы канчаткі *еце*, пасля-ж зацвярдзелых *эце* пад націскам, *аце* не пад націскам:

бярэ̀це	пішаце	працу̀еце	збярэ̀це
сцеражэ̀це	мо̀жаце	чыта̀еце	змо̀жаце
ідзѐце	клічаце	плану̀еце	прачыта̀еце
вядзѐце	ніжаце	прапану̀еце	сплану̀еце

Для 3-й асобы—*уць, юць:*

бяруць	пяюць	збяруць
нясуць	працуюць	папрацуюць
ніжуць	плануюць	прачытаюць
пішуць	прапануюць	сплануюць

Для 2-га спражэння 1-й асобы канчаткі—*ым, ім:*

вучым	ловім	зробім
бачым	косім	навучым
важым	носім	зважым
лічым	водзім	зловім

Для 2-й асобы канчаткі—*ыце, іце:*

вучыце	ловіце	навучыце
бачыце	косіце	убачыце
важыце	носіце	зважыце
лічыце	робіце	зробіце

Для 3-й асобы канчаткі—*аць, яць:*

вучаць	ловяць	навучаць
бачаць	носяць	зробяць
важаць	косяць	скосяць
лічаць	робяць	палічаць

Правіла 74. Дзеясловы ў загадным ладзе 2-й асобы адзіночнага ліку маюць формы на *ы, і, й*, а таксама на цвёрдыя і мяккія зычныя:

бяры	гадуй	стань
кажы	сядай	кінь
тушы	працуй	будзь
касі	плануй	лезь
кладзі	павер	сядзь
нясі	рэж	

Дзеясловы ў 1-й асобе множнага ліку загаднага ладу маюць формы на *ма*, калі 2-я ас. адзін. л. канчаецца на *й* або зычны; ва ўсіх іншых выпадках будзе канчатак *ем, эм:*

станьма	рэжма	бярэм
кіньма	сядайма	хадзем

Дзеясловы ў 2-й асобе множнага ліку загаднага ладу маюць канчаткі—*ыце, іце, йце, це:*

бярыце	працуйце
кажыце	плануйце
тушыце	станьце
маўчыце	кіньце
кладзіце	вызвальце
нясіце	сядзьце
касіце	не забудзьце
гадуйце	паверце
сядайце	рэжце

Дзеяпрыметнікі.

Правіла 75. Ад дзеясловаў утвараюцца наступныя формы дзеяпрыметнікаў:

а) незалежнага стану цяперашняга часу:

існуючы, ая, ае
пануючы, ая, ае
рашаючы, ая, ае
завяршаючы, ая, ае
здавальняючы, ая, ае
меншавіцтвуючы, ая, ае

б) незалежнага стану прошлага часу:

існаваўшы, ая, ае
панаваўшы, ая, ае
выканаўшы, ая, ае
разгарнуўшы, ая, ае

в) залежнага стану цяперашняга часу.

эксплаатуемы, ая, ае
будуемы, ая, ае
авансуемы, ая, ае
руйнуемы, ая, ае

г) залежнага стану прошлага часу:

вырашаны, ая, ае
выканаты, ая, ае
зроблены, ая, ае
заліты, ая, ае

Формы дзеяпрыметнікаў катэгорый а, б, в ужываюцца ў тых выпадках, калі яны набылі соцыяльны сэнс, як азначэнні грамадска-палітычных з'яў (*існуючы* парадак, *пануючы* клас, *3-ці рашаючы*, *4-ты завяршаючы*, *меншавіцтвуючы* ідэалізм, *эксплаатуемы* клас, *авансуемы* капітал); ва ўсіх іншых выпадках ужываюцца апісальныя звароты: замест *чытаючы* таварыш—таварыш, *які чытае*, замест *стаячая* дзяўчына—дзяўчына, *якая стаіць*.

V. ПРАВАПІС АДМОЎЯЎ, ПРЫНАЗОЎНІКАЎ І ПРЫСТАВАК

Правіла 76. Словы-адмоўі *не* і *ні* пішуцца асобна ад дзеясловаў:

не плакаць
не хныкаць
не баяцца
не падавацца
не дамагаецца (у сэнсе не дабіваецца)

Ні стаць, ні сесці.
Ні прайсці, ні праехаць.

Разам з дзеясловамі адмоўі пішуцца толькі ў тых выпадках, калі гэтыя дзеясловы без адмоўя не ўжываюцца, або ўжываюцца ў іншым сэнсе:

няможацца
недамагаецца (у сенсе нездаровіцца)
няволіць
непакоіць
ненавідзець

Правіла 77. Адмоўі *не (ня)*, *ні* пішуцца разам:

а) з тымі словамі, якія без адмоўя не ўжываюцца.

недахоп
нягода
нявольніцтва
ненавісны
нястрымны
нішчымны
недарэчны
неўзабаве

б) калі *не*, *ні* дадаюцца для ўтварэння новага слова (паняцця), інакш кажучы, калі слова з адмоўем можна замяніць іншым роўназначным словам без адмоўя:

непрыяцель—вораг
няпраўда—хлусня
няшчасце—бяда
невысокі—нізкі
нягодны—дрэнны
невялікі—малы

в) у неазначальных і адмоўных займенніках і прыслоўях:

нехта
нешта
некаторы
ніхто
нішто
ніякі
некалі
недзе
некуды
ніколі
нідзе
нікуды

Асобна ад назоўнікаў, прыметнікаў і прыслоўяў адмоўі пішуцца тады, калі яны служаць для адмаўлення аднаго значэння і для сцвярджэння іншага, новага значэння:

не праўда, а хлусня
не спакой, а сваркі
не сумны, а вясёлы
не высокі, а нізкі

Правіла 78. Прыназоўнікі перад дзеясловамі і прыслоўямі становяцца прыстаўкамі і пішуцца з імі разам; таксама пішуцца яны разам з тымі скланяльнымі словамі, з якімі яны ўтвараюць прыслоўе:

дагнаць
перагнаць
аўладаць
спланаваць
загрузіць
занадта
бясконца
спачатку
зусім
збоку
паволі
урэшце
пабеларуску
замнога

Увага. 1. Калі прыназоўнік-прыстаўка канчаецца на зычныя, а наступнае слова пачынаецца з *і*, дык замест **і** пішацца *ы*:

сыспаду	надысці
спадыспаду	сыграць
падысці	сыскаць

Увага 2. Калі прыназоўнік-прыстаўка канчаецца на галосны, дык *і* таго слова, з якім прыстаўка зліваецца, пераходзіць у *й*:

зайсці
выйсці
займеннік

Правіла 79. Са скланяльнымі часцінамі мовы прыназоўнікі-прыстаўкі пішуцца разам тады, калі скланяльныя словы без прыназоўніка не ўжываюцца:

умалот	бяспечны
запечак	бяздомны
падсцілка	заможны
падмурак	прымежны
адпачынак	завозны
надвор'е	падазроны

Прыназоўнікі-прыстаўкі пішуцца разам са скланяльным словам, калі іх злучэнне ўтварае новае слова (паняцце):

паратунак	павольны
залік	падарожны
падход	пабочны
урад	падводны
завоз	падземны
расход	прыморскі
пералёт	надзвычайны
прыклад	беспрацоўны

У рэшце выпадкаў скланяльныя словы ад прыназоўнікаў пішуцца асобна.

VI. ПЕРАНОС СЛОЎ.

Правіла 80. Словы пераносяццца па складах, але з вольным складападзелам пры групе зычных:

ся-стра, сяс-тра, сяст-ра
во-льны, воль-ны

Адна літара не пераносіцца і не пакідаецца.

VII. ВЯЛІКАЯ І МАЛАЯ ЛІТАРЫ.

Правіла 81. Вялікая літара пішацца: а) у пачатку пісьма, б) пасля кропкі, а таксама знакаў пытальнага і клічнага, калі яны канчаюць фразу, в) ва ўсіх уласных імёнах і прозвішчах, у назвах краін, гарадоў, сёл, калгасаў, соўгасаў, рэк, мораў, гор, твораў і г. д., г) у назвах устаноў і арганізацый, рэволюцыйных падзей, рэволюцыйных і грамадскіх свят. У тых-жа выпадках, калі гутарка ідзе аб паасобнай канкрэтнай установе, арганізацыі, падзеі, з вялікай літары пішацца толькі першае слова:

Цэнтральны выканаўчы камітэт СССР
Соўнарком БССР
Менскі гарком
Чырвоная армія
Парыжская комуна
Кастрычніцкая рэволюцыя
Дукорскі сельсовет
Чэрвеньскі райвыканком
Комуністычная партыя
Комуністычная партыя Заходняй Беларусі.

Правіла 82. З малой літары пішуцца:

а) усе прыметнікі, якія ўтвораны ад імёнаў уласных:

ленінскія творы
гомельскія заводы
беларускія рэкі

б) усе назвы ўстаноў, арганізацый і г. д., калі яны не з'яўляюцца ўласнымі імёнамі, а ўжыты ў агульным значэнні:

крайком
райвыканком
сельсовет
соўнаркомы саюзных рэспублік
комуністычныя партыі
чырвоныя арміі.